

hücreleri gibi müstemilâta ait yıkılmış kısımlarının da aslına uygun olarak ihyası suretiyle Memlûk devri eserleri arasındaki mümtaz yerini tekrar kazanması mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA :

Makrîzî, *el-Hıtaât*, II, 418; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıtaâtü't-Teufîkiyye*, Kahire 1987, VI, 7; Hasan Abdülvehhâb, *Târîhu'l-mesâcidi'l-eseriyeye*, Kahire 1946, s. 192 vd.; Devlet Abdullah, *Me'âhidü tezkiyeti'n-nûfûs fi Mısr*, Kahire 1980, s. 136-154; D. Behrens-Abouseif, *The Minarets of Cairo*, Kahire 1987, s. 109, 110 (minare resmi); a.m.f., *Islamic Architecture in Cairo, An Introduction*, Leiden 1989, s. 133-135; R. B. Parker v.dğr., *Islamic Monuments in Cairo-A Pratical Guide*, Kahire 1988, s. 202-206; Saleh Lamei Mostafa, "Madrasa, Hança und Mausoleum des Barqûq in Kairo mit einem Beitrag von Felicitas Jartz", *Abhandlungen des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Kairo, Islamische Reihe*, sy. 4 (1982), s. 118 vd.

DORIS BEHRENS-ABOUSEIF

BERKÜKİ

(البرقوقي)

Abdurrahmân b. Abdirrahmân
b. Seyyid b. Ahmed el-Berkûkî
(1876-1944)

Mısırlı edebiyatçı,
gazeteci ve fikir adamı.

Minye'de doğdu. Ezher'de okurken özellikle Şeyh el-Mersafî'nin ilminden büyük ölçüde faydalandı. Ayrıca Muhammed Abduh'un derslerine titizlikle devam ederek çağındaki modern düşünce akımlarını tanıdı. Akkâd, İbrâhim el-Mâzinî, Abdurrahman Şükrî, Mustafa es-Sibâî gibi ünlü arkadaşları ile birlikte aylık *el-Beyân* dergisini çıkarmaya başladı (24 Ağustos 1911). Bütün mal varlığını harcararak 1920 yılına kadar yayımladığı bu dergiyi, memleketinde gördüğü fikir, edebiyat ve dil sahalarındaki kargaşayı önlemek, milletin kendi tarihinden kopmadan geleceğini düşünmesine, Batı'nın cazibesine kapılmadan kendi kültür, dil vb. değerlerine sahip çıkmasına yardımcı olmak için neşrettiğini bizzat ifade etmektedir. Mahmûd Feyyâz, *el-Beyân* dergisinin İslâm'ın ve İslâm kültürünün kuvvetli bir sesi olduğunu ve Ahmed Zekî'nin burada İslâm'ın ihtişamını tasvir ederek Endülü's tarihini yazdığını kaydetmektedir (*eş-Şahâfetü'l-edebiyeye*, s. 219). Berkûkî ayrıca dergisinde edebî, fikrî, sosyal vb. çeşitli konular yanında, "müslüman Mısır kadınının İslâmî inanç ve prensiplerden dolayı erkeklerin baskısı ile haremde, cehalet

içerisinde uzlet hayatı yaşadığını" iddia eden Batılılar'ın bu ve benzeri konulardaki suçlamalarını reddeden yazılar da yayımladı.

Sohbetleri zevkle dinlenen, aynı zamanda akıcı bir üslûba sahip olan Berkûkî, gazeteciliği yanında ilmî ve edebî çalışmalar da yapmış, bazı eski büyük şairlerin eserlerini ve şerhlerini neşre hazırlamıştır.

Eserleri. 1. *Şerhu Dîvânî'l-Mütenebbî*. Berkûkî Arap edebiyatının en meşhur metinlerinden biri olan Mütenebbî divanına yaptığı ve iki defa bizzat bastırdığı (Kahire 1349/1930, 1357/1938; bu baskıdan ofset olarak Beyrut 1399/1979) bu dört ciltlik şerhinde daha önce yazılan şerhlerden de faydalanmış, onların izahlarını almış, Mütenebbî'nin lehinde ve aleyhindeki tenkitlere yer vermek suretiyle eserine önceki şerhlere nisbetle çok daha muhtevalı ve farklı bir hüviyet kazandırmıştır. Böylece bu şerh kendi ifadesiyle, "Mütenebbî divanının ve şerhlerinin şerhi olmuştur" (*Şerhu Dîvânî'l-Mütenebbî*, I, 18). Ayrıca 120 sayfayı aşkın bir mukaddimede Mütenebbî'nin hayatı, şahsiyeti, divanına şerh yazanlarla bu şerhler hakkında verdiği bilgiler ve cilt sonlarına konulan kafiye indeksleriyle Berkûkî şerhi, Mütenebbî hakkında baş vurulacak en ayrıntılı, en muhtevalı ve güncel kaynak haline gelmiştir. 2. *el-Behecetü'l-Berkûkiyye*. Ali er-Rızâ'nın kaside sinin şerhidir. Altmış üç sayfadan ibaret olan bu eser 1313 yılında Kahire'de basılmıştır. 3. *et-Telhîs*. Kazvî'nin *Telhîşü'l-Miftâh*'ına bir mukaddime ile birlikte yazdığı şerhtir. Kahire'de (1322) yayımlanan eserin daha sonra da birkaç baskısı yapılmıştır. 4. *Hadâretü'l-'Arab fi'l-Endelüs*. Gustave le Bon'dan tercümedir (Kahire 1341). 5. *Devletü'n-nisâ*². Kadınlarla ilgili sosyal ve kültürel ansiklopedik bir eserdir (Kahire 1945). 6. *Seyâha fi'l-firdevs*. *el-Beyân* dergisinde aynı adla yayımladığı edebî mektuplarıdır. Bu eserin adını Ziriklî *el-Firdevsü'l-mefkûd*, Kehmâle ise *el-Firdevs* veya *Seyâha fi'l-âhire* şeklinde kaydetmektedir. 7. *Şerhu Dîvânî Hâssân b. Şâbit*. Birkaç baskısı yapılan eser (ilk baskısı Kahire 1348/1929) son olarak 1983 yılında Beyrut'ta yayımlanmıştır. 8. *ez-Zehâ'ir ve'l-'abkariyyât*. İki cilt halinde ansiklopedik bir eserdir (bk. Ziriklî, IV, 81). Bunların dışında *ez-Zâkiretü ve'n-nisyan* ve *Dîvânü'l-edeb* adlı eserleri bulunan Berkûkî, Buhtürî'nin divanını da neşretmiştir (Beyrut 1329).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman el-Berkûkî, *Şerhu Dîvânî'l-Mütenebbî*, Beyrut 1979, I, 3-19; Buhtürî, *Dîvân* (nşr. Hasan Kâmil es-Sayrafi), Kahire 1977, nâşirin girişi, I, 30; Serkîs, *Mu'cem*, I, 551; Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 309; Ziriklî, *el-A'âm*, IV, 81; Kehmâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, V, 143; Necîb el-Akkîkî, *el-Müsteşrikkün*, Kahire 1964, I, 226; Mahmûd Feyyâz, *eş-Şahâfetü'l-edebiyeye bi-Mısr ve'l-itticâhâtü'l-kaumiyye* (1913-1940), Kahire 1975, s. 35, 94, 96, 129, 219.

MEHMET TÜRKMEN

BERKYARUK

(ö. 498/1104)

Büyük Selçuklu hükümdarı
(1092-1104).

Sultan Melikşah'ın Zübeyde Hatun adlı hanımından Muharrem 474'te (Haziran 1081) İsfahan'da doğan oğludur. Sultan Melikşah, çok sevdiği velihaht Şehzade Ahmed'in ölümünden sonra veziri Nizâmülmülk'ün de tavsiyesiyle hayattaki oğullarının en büyüğü olan Berkyaruk'u velihaht tayin etti. Ancak Melikşah'ın âni ölümü üzerine karısı Terken Hatun beş yaşındaki oğlu Mahmud'u sultan ilân ettirmek için her vasıtayı mubah sayarak harekete geçti. Bu maksatla sultanın ölümünü gizlediği gibi emirlere büyük paralar vererek oğlunu destekleyeceklerine dair yemin ettirdi. Sonunda Halife Muktedî-Biemrillâh'ı da tehdit ederek Mahmud'u sultan ilân ettirip adına hutbe okutmaya başardı (485/1092). Babası öldüğü sırada İsfahan'da bulunan Berkyaruk'u da Emîr Kürboğa vasıtasıyla tutuklattı. Ancak Melikşah'ın ölüm haberini alan Nizâmülmülk'ün adamları vezire ait silâh depolarını yağmalayarak isyan bayrağını açtılar ve hapisanede bulunan Berkyaruk'u kurtarıp on bir yaşında iken aynı yıl sultan ilân ettiler. Terken Hatun'un İsfahan'a yaklaşması üzerine de onunla birlikte Rey'e doğru yola çıktılar. Terken Hatun ile Berkyaruk arasında Burücird şehri yakınlarında meydana gelen savaşta Terken Hatun ağır bir yenilgiye uğrayarak İsfahan'a çekildi (16 Zilhicce 485/17 Ocak 1093). Şehri bir müddet muhasara eden Berkyaruk Terken Hatun'dan 500.000 dinar alarak kuşatmayı kaldırıp Hemedan'a gitti. Yapılan anlaşmaya göre Terken Hatun ile Mahmud İsfahan ve Fars'a hâkim olacak, diğer şehirler Berkyaruk'a bırakılacaktı.

Anlaşmaya rağmen bütün ülkeye hâkim olmak isteyen Terken Hatun, bu defa Berkyaruk'un dayısı Azerbaycan Me-

liki İsmâil b. Yâkûti'ye haber gönderip Berkyaruk'u bertaraf etmesi şartıyla evlenme vaadinde bulundu. İsmâil bu teklifi kabul ederek Berkyaruk üzerine yürüdü, fakat Hemedan - İsfahan arasındaki Kerec'de meydana gelen savaşta mağlûp oldu (486/1093). Bu zaferden sonra Bağdat'a giden Berkyaruk Halife Muktedî - Biemrillâh tarafından Rükneddin lakabıyla sultan ilân edildi ve 14 Muharrem 487'de (3 Şubat 1094) adına hutbe okundu. Ancak onun Selçuklu tahtının yegâne hâkimi olabilmesi için tahta hak iddia eden diğer hânedan mensuplarıyla mücadele etmesi ve onları ortadan kaldırması gerekiyordu. Tahtta hak iddia edenlerin önemlilerinden biri, Suriye meliki olan amcası Tâcüddevle Tutuş idi. Melikşah'ın ölüm haberini alır almaz Selçuklu tahtına sahip olmak için seferber olan ve Rahbe, Musul, Nusaybin, Antakya, Urfa, Harran ve Rakka'yı ele geçirip adına hutbe okutturan Tutuş, halifeye elçi göndererek saltanatının tasdik edilmesini istedi. Halife Müstazhir - Billâh bunu reddetti, ancak o yılmaksızın mücadelesini sürdürdü. Birçok şehri daha ele geçirdiği gibi Berkyaruk'u destekleyen güçlü emirlerden Halep Valisi Aksungur ile Urfa Valisi Bozan'ı öldürttü ve Bağdat'ta adına hutbe okutmayı başardı (487/1094). Daha sonra Terken Hatun ile iş birliği yaparak İsfahan'da bulunan Berkyaruk üzerine yürüdü. Bu sırada Terken Hatun hastalanarak öldü. Tutuş ile aralarında cereyan eden savaşta yenilen Berkyaruk İsfahan'a sığınmak zorunda kaldı (Şevval 487/Ekim 1094). Mahmud'un emirleri onu tevkif ederek gözlerine mil çekmeye teşebbüs ettiler, fakat tam bu sırada Mahmud çiçek hastalığına yakalandı. Bunun üzerine emirler Mahmud'un âkıbeti belli oluncaya kadar beklemeye karar verdiler. Mahmud'un ölümü üzerine de (487/1094) Berkyaruk tarafına geçtiler; ertesi yıl Tutuş, Berkyaruk ile yaptığı ikinci savaşta yenildi ve öldürüldü. Böylece Berkyaruk, Terken Hatun ve Mahmud'un ölümünden sonra Tutuş engelini de aşmış oldu.

Fakat aynı yıl diğer amcası Arslan Argun Horasan'da isyan etti. Berkyaruk onun üzerine amcası Bôripars'ı gönderdi. Bôripars'ın mağlûp olup öldürülmesi üzerine kardeşi Sencer'in kumandasında yeni bir ordu sevketti. Ancak bu ordu yetişmeden Arslan Argun bir kölesi tarafından öldürüldü (1097). Berkyaruk'a isyan eden diğer amcası Şihâbüddeve Tekiş de aynı yıl öldürüldü. Sultan Berk-

yaruk'a isyan edenlerden biri de Çağrı Bey'in torunlarından Emîr-i emîrân Muhammed b. Süleyman'dı. Berkyaruk, Sencer sayesinde onu da bertaraf ederek (1097) ülkenin her tarafında hâkimiyet kurdu. Kardeşleri Muhammed Tapar ve Sencer, Azerbaycan Meliki Mevdûd b. İsmâil, Tutuş'un oğulları Halep Meliki Ridvan, Dimaşk Meliki Dukak, Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıcarşlan ve Kirman Selçuklu Meliki Turan Şah onu Büyük Selçuklu sultanı olarak tanıyıp itaat arz ettiler. Böylece Sultan Melikşah'ın ölümünden beri fetret devrini yaşamakta olan Büyük Selçuklu İmparatorluğu yeniden bir sultanın emrinde temsil edilerek itibar kazanmış oldu.

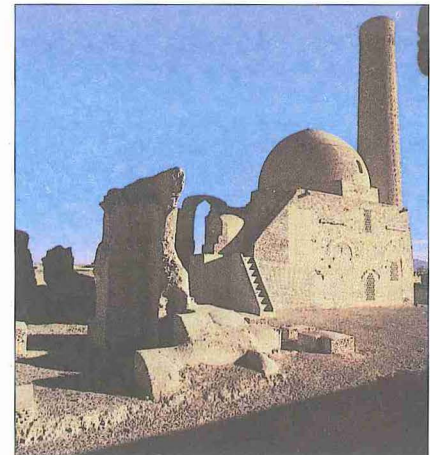
Ancak ülkede sağlanan bu birlik uzun sürmedi. Gence Meliki Muhammed Tapar, Berkyaruk'un eski veziri Müeyyidülmülk'ün kışkırtmaları sonucu ağabeyine karşı isyan ederek sultanlığını ilân etti. Halife Müstazhir - Billâh da onun hükümdarlığını tasdik ederek adına hutbe okuttu (17 Zilhicce 492/4 Kasım 1099). Bunun üzerine Berkyaruk kardeşi Muhammed Tapar üzerine yürüdü ve aralarında Sefîdrûd'da (Kızılıören) cereyan eden ilk savaşta mağlûp oldu (493/1100). Hemedan'da meydana gelen ikinci savaş (494/1101) Berkyaruk'un galibiyeti, Rudrâver'de meydana gelen üçüncü savaş ise bazı çarpışmalardan sonra anlaşmayla sonuçlandı (4 Rebüülâhîr 495/26 Ocak 1102). Anlaşmaya göre Berkyaruk "sultan", Muhammed Tapar ise "melik" unvanına sahip olacaktı. Gence ve çevresiyle Azerbaycan, Diyarbekir, el-Cezîre ve Musul Muhammed Tapar'a, Horasan hariç anlaşmada zikredilmeyen Selçuklu toprakları ise Berkyaruk'a ait olacaktı. Sultan Berkyaruk gerektiğinde Muhammed Tapar'a askerî yardımda bulunacak, Muhammed Tapar da Berkyaruk'a 1.300.000 dinar vergi ödeyecekti. Ancak bu barış uzun sürmedi. Muhammed Tapar kendini barışa ikna eden emirleri ihanetle suçlayarak onları cezalandırdı ve anlaşmayı ihlâl edip kendini sultan ilân etti. Rey yakınlarında cereyan eden dördüncü savaş Berkyaruk'un galibiyetiyle sonuçlandı (495/1102). Berkyaruk sultan sonra İsfahan'a kaçan kardeşini yakalamak için şehri bir müddet muhasara ettiyse de sonuç alamadı. Hoy yakınlarında cereyan eden beşinci savaş da Berkyaruk'un zaferiyle sonuçlandı (8 Cemâziyelâhîr 496/19 Mart 1103) ve uzun müzakerelerden sonra taraflar arasında anlaşma sağlandı (Rebüülâhîr 497/

Ocak 1104). Buna göre Berkyaruk, Muhammed Tapar'ın beş nevbet* çalmasına müdahale etmeyecek, Muhammed Tapar'a ait şehirlerde Berkyaruk adına hutbe okunmayacak, askerler diledikleri tarafa geçebileceklerdi. Cibâl, Fars, İsfahan, Rey, Hemedan, Hûzistan ve Bağdat Berkyaruk'a; Azerbaycan, Diyarbekir, el-Cezîre, Musul, Suriye ve Hille Emîri Sadaka'nın hâkimiyetindeki topraklar Muhammed Tapar'a ait olacaktı. Bu anlaşma ile yıllardır devam eden ve devlet otoritesini sarsarak karışıklıklara sebep olan, halkı aç ve perişan bırakan fetret devri taht kavgalarına son verilmiş oluyordu.

Berkyaruk, taht kavgaları ve emirler arasındaki çıkar çatışmaları sebebiyle Anadolu'yu geçerek Suriye topraklarına giren Haçlılar'ın Antakya (3 Haziran 1098) ve Kudüs'ü (15 Temmuz 1099) işgal edip küçük devletler kurmalarına engel olmamıştı. Bu bakımdan Berkyaruk devrinde Haçlı kontları Baudouin ile Joscelin'in esaretiyle sonuçlanan Harran Savaşı (497/1104) müslümanlar arasında sevinçle karşılandı. İç karışıklıklara, taht kavgalarına ve Haçlı istilasına rağmen Berkyaruk, o devrin iki büyük Türk devleti Gazneliler ve Karahanlılar tarafından metbû hükümdar olarak tanınmıştır.

Bütün Selçuklu topraklarında devlet otoritesini yerleştirip huzur ve sükunu sağladığı bir sırada vereme yakalanan Berkyaruk, bir sedye içinde İsfahan'dan Bağdat'a götürülürken yolda ağırlaştı ve hayatından umut kesince emirleri yanına çağırıp beş yaşındaki oğlu Melik-

Minaresi Sultan Berkyaruk devrinde yapılan (491/1097-98) Mescid-i Bersiyân - İsfahan

şah'ı velayet, Emir Ayaz'ı da ona atabeg tayin etti. Oğlunu emirlerin himayesinde Bağdat'a gönderirken kendisi de İsfahan'a dönmek üzere yola çıktı ve Burucird yakınlarında öldü (2 Rebülâhîr 498/22 Aralık 1104). Cenazesi İsfahan'a götürülerek atalarının gömülü olduğu türbe de defnedildi, yerine oğlu Melikşah geçti.

Bazı tarihçiler ondan adaletli, faziletli, sabırlı ve yumuşak huylu bir hükümdar olarak bahsederlerken bazıları da içki ve eğlence düşkünü olduğunu kaydederler.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Zekkâr), s. 200, 203-207, 209, 212, 223, 225, 238; *Azîmî Tarihî* (Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler h. 430-538) (haz. Ali Sevim), Ankara 1988, s. 22, 23, 26-28, 60; İbnü'l-Ezrak el-Fârîkî, *Târîhu Meyyâfârîkîn*, s. 229-231, 237, 243, 244, 264; *Ahbârü'd-devleti's-Selçukiyye* (Lugal), s. 52-63, 74, 137; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, IX, 63, 77, 80, 84-85, 109-110, 113, 121, 124, 134, 138; Râvendî, *Râhatü's-şudûr* (Ateş), I, 37, 67, 77, 83, 111, 131, 135-145, 151, 164-165; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, bk. İndeks; Bündârî, *Zübdetü'n-Nusra* (Burslan), s. 83-91, 95, 233-237, 240; İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-haleb*, II, 65, 107-113, 117-118, 131-135, 142, 147-148; *Urfaî Ma-teos Vekayi - Nâmesi (952-1136) ve Papaz Gri-gor'un Zeyli (1136-1162)* (nşr. ve trc. H. D. Andreasyan), Ankara 1987, s. 179, 181-184; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 268-269; Ebû'l-Ferec, *Târîh*, I, 324, 332; Reşîdüddin, *Câmî'u't-tevârîh* (nşr. Ahmed Ateş), Ankara 1960, I, 49-50, 53, 55-67, 69, 78-80; Müstevfî, *Târîh-i Güzî-de* (Nevâî), s. 440-441; Ahmed Tevhid, *Meskû-kât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu*, İstanbul 1321, IV, 250; Mavlavi Fadil Sanaullah, *The Decline of the Seldjuqid Empire*, Calcutta 1938, s. 101, 103; Browne, *LHP*, II, 185, 297-302, 311-312; Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1973, s. 44, 85-87, 121, 139; C. L. Klausner, *The Seljuk Vezirate A Study of Civil Administration 1055-1194*, Massachusetts 1973, s. 23, 25, 39, 42, 47, 48, 50, 53, 76, 80, 87, 103, 106, 107, 113, 126, 133; İsin Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi: 1098'den 1118'e Kadar*, İstanbul 1974, s. 39, 101, 121; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçuklular Tarihi*, Ankara 1983, s. 142-158, 200-201, 211, 244, 247, 249; Coşkun Alptekin, *Di-maşk Atabegliği*, İstanbul 1985, s. 6-7, 13, 82, 84; a.mlf., "Selçuklu Paraları", *Selçuklu Araş-tırmaları Dergisi*, III, Ankara 1971, s. 510-516; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, 33, 90, 107; Abdülkerim Özyayın, *Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. 8, 42, 45-46, 74, 78-79, 90, 139-140, 146-147; Defrémery, *Recherches sur le règne du sultan seldjoukide Barkıçroq (485-498 de l'hégire = 1092-1104 de l'ère chrétienne)*, JA, V. seri, I (1853), s. 425-458; II (1853), s. 217-232; K. V. Zetterstéen, "Berkya-ruk", *IA*, II, 556-558; Cl. Cahen, "Barkıçroq", *EI*² (İng.), I, 1051-1053; C. E. Bosworth, "Barkıçroq", *Elr.*, III, 800-801.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BERLİN ANTLAŞMASI

Osmanlı Devleti ile İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya devletleri arasında 13 Temmuz 1878'de imzalanan antlaşma.

Rusya Ayastefanos Antlaşması ile (3 Mart 1878), Avrupa devletleri arasındaki dengeyi dikkate almadan Şark meselesini sadece kendi menfaatleri açısından halletmek isteyince, bu durum başta İngiltere ve Avusturya olmak üzere diğer Avrupa devletleriyle birlikte Balkanlar'da yeni kurulan devletlerin de muhalefetiyle karşılaşmıştı. Çünkü Ayastefanos Antlaşması ile Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerinde aşırı derecede nüfuz sahibi olması İngiltere'nin menfaatlerine ters düşüyordu. Avusturya ise kendisi için hayati önem taşıyan Balkan toprakları üzerinde büyük bir Bulgaristan'ın kurulmasından son derece rahatsız olmuştu. Balkanlar'da kurulan devletlerin memnuniyetsizliği de kendilerine ümit ettikleri kadar toprak verilmemesinden kaynaklanıyordu. Halbuki Sırbistan, Bosna ve Hersek ile Makedonya'nın bir kısmına sahip olmayı arzu ediyor, Roman-ya ise Dobruca'yı almakla beraber Roman-ya'yı meskün bulunduğu Besarabya'yı Rusya'ya vermek istemiyordu. Ayrıca büyük bir Bulgaristan'ın mevcud-

yeti diğer Balkan devletlerini de tedirgin ediyordu. Bütün bu sebepler yüzünden Ayastefanos Antlaşması'nı yeniden gözden geçirmek ve bazı değişiklikler yapmak amacıyla Berlin'de bir kongrenin toplanması kararlaştırıldı. Rusya önceleri böyle bir kongrenin toplanmasına taraftar görünmediyse de hiçbir Avrupa devleti Rusya'nın Ege ve Adriyatik denizlerine kadar inmesini istemediğinden daha sonra bunu kabul etmek zorunda kaldı.

Öte yandan bir Rus tehlikesine karşı Doğu Akdeniz'deki durumunu kuvvetlendirmek düşüncesinde olan İngiltere Kıbrıs'ı bir üs olarak kullanmak istedi. Bu hususta kararlı olduğunu, Osmanlı Devleti adayı vermediği takdirde zorla alacağını bildirdi. Berlin Kongresi'nde İngiltere'den yardım göreceğini uman Bâbüali, 4 Haziran 1878 tarihli bir antlaşma ile Kıbrıs'ı İngilizler'e devretti. Fakat 1 Temmuz 1878 tarihli bir ek antlaşma ile, Rusya'nın Doğu Anadolu'da işgal ettiği yerleri iade etmesi halinde İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekileceği şeklinde bir madde eklenerek adanın toprak mülkiyetinin Osmanlı Devleti'ne ait olduğu tesbit edildi.

Berlin Kongresi 13 Haziran 1878'de Almanya Başvekili Bismarck'ın başkanlığında başladı. Bu kongrede Osmanlı Dev-

Berlin Antlaşması ve buna bağlı antlaşmalara göre Osmanlı Avrupası

